

PERSPECTIVA

Legnickie Studia
Teologiczno-Historyczne
Rok VII 2008 Nr 1 (12)

Ks. Wiesław Przygoda

FORMY DZIAŁALNOŚCI APOSTOLSKIEJ KATOLIKÓW ŚWIECKICH

REFLEKSJA W 20. ROCZNICĘ OGŁOSZENIA
CHRISTIFIDELES LAICI

W przesłaniu do biskupów polskich, przybyłych w 2005 r. z wizytą *ad limina Apostolorum*, Benedykt XVI sporo miejsca poświęcił zadaniom apostołskim laikatu¹. W każdym z trzech przemówień papieskich znalazł się jakiś wątek dotyczący zadań apostołskich katolików w Kościele i świecie. Benedykt XVI w przemówieniu do drugiej grupy biskupów podkreślił znaczenie apostołatu społecznego katolików świeckich, pełniących niezastąpioną rolę w ożywianiu społeczeństwa duchem chrześcijańskim. Zdaniem papieża świadectwo wiary świeckich jest szczególnie skuteczne, ponieważ jest dawane w codziennej rzeczywistości i w środowiskach, do których księża mają utrudniony dostęp². Benedykt XVI zachęcił Kościół w Polsce do ciągłej refleksji nad dokumentami Soboru Watykańskiego II i nauczaniem papieża posoborowych, aby zgłębiać temat apostołstwa świeckich i przyczyniać

---

¹ Zob. K. TYSZKA. *Benedykt XVI o laikacie*. „Collectanea Theologica” 76:2006 nr 4 s. 185-189; K. PÓLTORAK. *Duszpasterskie wyzwania wobec Kościoła w Polsce. Dwie wizyty polskich biskupów „ad limina Apostolorum” w 1998 i 2005 roku*. „Roczniki Teologiczne” 54:2007 z. 6 s. 271-287.

² BENEDYKT XVI. *Ewangelizacja zadaniem wszystkich. Przemówienie do II grupy biskupów polskich* (3 XII 2005). „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 2 s. 32.

się do lepszej współpracy wiernych świeckich z duchowieństwem w dziele ewangelizacji. 20 rocznica ogłoszenia przez Jana Pawła II adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* stanowi dobrą okazję do podjęcia refleksji nad formami apostołstwa świeckich w Kościele i świecie.

1. RANGA I AKTUALNOŚĆ ADHORTACJI APOSTOŁSKIEJ *CHRISTIFIDELES LAICI*

Adhortacja apostołska *Christifideles laici* jest owocem prac VII Zwyczajnego Zgromadzenia Generalnego Synodu Biskupów oraz własnych przemyśleń Jana Pawła II. Pracę Synodu Biskupów należy postrzegać nie tylko przez pryzmat Zgromadzenia Generalnego, które miało miejsce w dniach 1-30 X 1987 r., lecz także przez cały okres przygotowawczy, poczynając od ogłoszenia tematu prac synodalnych 19 V 1984 r., poprzez ogłoszenie *Lineamenta* w 1985 r. aż do publikacji *Instrumentum laboris* w 1987 r. Bezpośrednim owocem obrad synodalnych było Oędzie Synodu Biskupów do Ludu Bożego oraz dokument zwany *Propositiones*, przekazany papieżowi i stanowiący główne źródło przyszłej adhortacji apostołskiej³.

We wstępie do adhortacji apostołskiej *Christifideles laici*, ogłoszonej w uroczystość Świętej Rodziny 30 XII 1988 r., Jan Paweł II zaznaczył, że dokument ten otrzymał ostateczną formę przy współudziale Rady Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów i „nie sytuuje się obok Synodu, ale jest jego wiernym i konsekwentnym wyrazem, owocem kolegialnej pracy” (ChL 2). Jak zaznaczył abp Jan Schotte, ówczesny sekretarz generalny Synodu Biskupów, w adhortacji zostały podjęte treści zawarte w *Propositiones* zgodnie „z wymogami stylu, czy to cytowane dosłownie w całości lub częściowo, czy też przytoczone w swej istotnej treści w szerszym kontekście”⁴. W świetle powyższego stwierdzenia nieuzasadnione jest przypisywanie autorstwa

---

³ Wszystkie kluczowe dokumenty dotyczące Synodu Biskupów poświęconego misji świeckich w Kościele i świecie zostały wydane w języku polskim dzięki staraniom ks. Eugeniusza Weron. Zob. *Powołanie i posłannictwo ludzi świeckich w świetle dokumentów kościelnych*. Red. E. Weron. Poznań 1989.

⁴ J. SCHOTTE. *Christifideles laici – prezentacja dokumentu*. „Ateneum Kapłańskie” 82:1990 z. 3 s. 360.

omawianego dokumentu wyłącznie papieżowi, bez uwzględnienia kolegialnej pracy biskupów i ekspertów świeckich, w tym również audytorów synodalnych, wywodzących się z wielu krajów świata.

W czasie przemówienia do Rady Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów wygłoszonego 19 V 1984 r. Jan Paweł II nie tylko zapowiedział temat kolejnego zgromadzenia generalnego Synodu Biskupów (*Powołanie i misja świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*), ale wskazał także na aktualność i potrzebę dalszego pogłębiania nauki soborowej na temat laikatu⁵. Po pierwsze, Jan Paweł II stwierdził, że nie można zadowolić się wąską elitą laikatu zaangażowanego w życie Kościoła, lecz konieczne jest przemyślenie sposobów dotarcia do szerszych kręgów świeckich i włączenia ich w działalność zbawczą. Po drugie, za aktualnością problematyki laikatu przemawiała ich obecność i pełnione zadania w świecie. Papież podkreślił, że świat, w którym sytuuje się chrześcijańska odpowiedzialność laików, rozwija się gwałtownie i przynosi więcej niż kiedykolwiek nowych, złożonych, a czasem nawet dramatycznych problemów. Przede wszystkim postęp naukowy i techniczny nie jest dostatecznie inspirowany przez wartości humanistyczne, których istotną część stanowią wartości etyczne i religijne. Zdaniem Jana Pawła II ten zagrożony dehumanizacją świat i zagrożona desakralizacją kultura „domagają się odpowiedniego, wielkodusznego, decydującego i inspirowanego duchem chrześcijańskim działania ludzi świeckich (...). To do nich w aktualnej sytuacji świata należy dążenie do koniecznego przymierza nauki z mądrością, techniki z etyką, historii z wiarą, tak aby mógł realizować się stopniowo plan Boga i aby wraz z nim osiągnąć prawdziwe dobro człowieka”⁶.

20 lat po ogłoszeniu adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* potrzeba refleksji nad zadaniami świeckich w Kościele i świecie wydaje się być oczywista dla teologa pastoralisty. Z perspektywy obserwatora żyjącego w Polsce wydaje się, że ostatnio dyskusja na temat roli świeckich w Kościele i świecie została nieco przyćmiona wielkimi problemami związanymi z transformacją społeczno-ustrojową państwa i wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej. W dzisiejszym kontekście przemian społeczno-kulturowych w Polsce interesującym za-

---

⁵ JAN PAWEŁ II. *Misja świeckich w Kościele i świecie tematem zgromadzenia generalnego w 1986 roku. Przemówienie do Rady Sekretariatu Synodu Biskupów* (19 V 1984). W: *Powołanie i postannictwo*. s. 9-12.

⁶ *Tamże*. s. 12.

gadnieniem byłyby obecność katolików polskich w życiu publicznym oraz realizacja przez nich apostołatu społecznego. Zważywszy jednak na fakt, że ten obszar zaangażowania świeckich dość często jest przedmiotem zainteresowania wielu autorów⁷, warto podjąć refleksję na temat form działalności apostołskiej katolików świeckich. Adhortacja apostołska *Christifideles laici* wymienia dwie formy zaangażowania świeckich w życie Kościoła: apostołstwo indywidualne (ChL 28) i apostołstwo zrzeszone (ChL 29).

2. PODSTAWY I SPOSOBY REALIZACJI APOSTOŁSTWA INDYWIDUALNEGO ŚWIECKICH

Adhortacja apostołska *Christifideles laici* nie zawiera wyczerpującego określenia apostołstwa świeckich. Również dokumenty Soboru Watykańskiego II nie podają ścisłego określenia apostołstwa. W *De-krecie o apostołstwie świeckich* znajduje się jedynie jego opis: „Kościół powstał po to, by poprzez rozszerzanie królestwa Chrystusa po całej ziemi ku chwale Boga Ojca uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich cały świat rzeczywiście został skierowany ku Chrystusowi. Każda bowiem działalność Mistycznego Ciała zwrócona ku temu celowi nazywa się apostołstwem, które Kościół wypełnia poprzez wszystkie swoje członki, jednakże różnymi sposobami. Powołanie chrześcijańskie ze swej natury jest bowiem również powołaniem do apostołstwa” (DA 2). Na podstawie tego obszernego opisu można stwierdzić, że Kościół z natury jest apostołski i w związku z tym cały Lud Boży, w tym również stan katolików świeckich, jest powołany do apostołstwa.

---

⁷ Zob. A. WISZNIEWSKI. *Polityka – troska o dobrobyt wszystkich*. W: *Misja Kościoła w świecie. „Akcja Katolicka” dzisiaj*. Red. I. Dec. Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny 1995 s. 61-69; T. BORUTKA. *Zadania społeczne laikatu*. Bielsko-Biała 1996; M. Czekański. *Chrześcijanin wobec wyborów politycznych*. Kraków 2000; P. MAZURKIEWICZ. *Kościół i demokracja*. Warszawa 2001; M. FIAŁKOWSKI, S. PAMUŁA, B. DROZD [i in.]. *Apostolat społeczny katolików świeckich*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 507-598; M. ZIĘBA. *Chrześcijananie, polityka, ekonomia. Prawdy i kłamstwa*. Kraków 2003; *Kościół w życiu publicznym. Materiały z VII Kongresu Teologów Polskich (KUL 12-15 IX 2004)*. T. 1-2. Lublin 2004; R. KAMIŃSKI. *Kościół a życie polityczne jako problem pastoralny*. „Roczniki Teologiczne” 53:2006 z. 6 s. 17-33; Z. GAWSKI. *Apostołstwo świeckich a polityka*. W: *W czterdziestolecie Soboru Watykańskiego II. Refleksja Wydziału Teologii KUL*. Red. A. Czaja, L. Górka, J. Pałucki. Lublin 2007 s. 399-410.

Z natury misyjnej Kościoła wynika obowiązek szerzenia królestwa Bożego na ziemi i prowadzenia wszystkich ludzi do zbawczego spotkania z Chrystusem. Wszelka działalność Kościoła zmierzająca do tego celu jest apostołstwem. Katolik świecki włączony w Kościół powinien angażować się w działalność apostołską, ponieważ w żywym organizmie żaden członek nie zachowuje się biernie, lecz spełnia konieczną dla życia organizmu funkcję. W Kościele istnieje różnorodność posługiwania, ale jedność posłannictwa (DA 2). Dlatego obok osób duchownych i konsekrowanych także katolicy świeccy są przez Boga powołani do tego, aby przyczyniali się do ustawicznego wzrastania i uświęcania Kościoła (zob. KK 33).

Według ks. E. Weron na określenie chrześcijańskiego apostołstwa składają się cztery elementy, które trzeba uznać za istotne: a) uczestnictwo w zbawczym posłannictwie Chrystusa; b) dokonujące się przez udział w Jego kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie; c) w zjednoczeniu z Chrystusem przez wiarę i miłość; d) mające na celu szerzenie królestwa Bożego⁸. Dopiero tak poszerzone określenie ukazuje apostołstwo w jego pełnych przyczynach i wymiarach. Zatem apostołstwo świeckich można określić jako uczestnictwo katolików świeckich w zbawczym posłannictwie Chrystusa przez udział w Jego potrójnej misji, w ścisłym z Nim zjednoczeniu, w celu szerzenia królestwa Bożego w świecie. Celem apostołstwa świeckich jest szukanie i budowanie królestwa Bożego w świecie, zajmowanie się sprawami świeckimi i kierowanie nimi po myśli Bożej, uświęcanie świata od wewnątrz przez przykład swego życia oraz promieniowanie wiarą, nadzieją i miłością, w celu ukazania innym Chrystusa (zob. KK 31).

Podstawą apostołstwa świeckich jest przyjęcie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego i sakramentu małżeństwa, które profilują życie katolików świeckich na zadania wynikające z ich chrześcijańskiego powołania⁹. Chrzest odradza do życia Bożego (ChL 11), jest źródłem jedności z Chrystusem i Kościołem (ChL 12) oraz zapewnia szczególną relację do Ducha Świętego (ChL 13). Sakrament bierzmowania umacnia darem Ducha Świętego, przez co chrześcijanin jest uzdolniony do dawania świadectwa życia chrześcijańskiego

---

⁸ E. WERON, *Apostołstwo*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 s. 64.

⁹ W. PRZYGODA, *Apostołstwo świeckich*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. s. 70-71.

oraz obrony i szerzenia wiary słowem i czynem (KK 33). Podstawą apostołstwa świeckich jest również Eucharystia, dająca katolikom wewnętrzną moc do doskonalenia miłości i świętości (ChL 16). Dla wielu świeckich także sakrament małżeństwa staje się podstawą powołania i działalności apostołskiej. Owocem sakramentów jest miłość Boga i ludzi, będąca duszą apostołstwa.

Katolik świecki staje się uczestnikiem posłannictwa Kościoła także na mocy charyzmatów, jakie otrzymał od Ducha Świętego (KK 33). Z przyjęcia charyzmatów przez katolika wynika prawo i obowiązek używania ich w Kościele i świecie (DA 3). Charyzmaty przyczyniają się do budowania Kościoła oraz wnoszą wkład w powiększanie dobra wspólnego i zaspokajanie potrzeb ludzi (ChL 24). Charyzmaty powinny być przyjmowane z wdzięcznością zarówno przez otrzymujących, jak i przez pozostałych członków Kościoła. Żaden charyzmat nie zwalnia z posłuszeństwa hierarchii Kościoła (ChL 24).

Katolicy świeccy mogą i powinni realizować swoje posłannictwo we wspólnocie Kościoła i w społeczności świeckiej przede wszystkim w ramach apostołstwa indywidualnego, które jest podstawowe i niezastąpione (ChL 28). Według nauczania Soboru Watykańskiego II „apostołstwo indywidualne, którego przeobfitym źródłem jest życie prawdziwie chrześcijańskie (por. J 4, 14), stanowi początek i warunek wszelkiego apostołstwa świeckich, również zrzeszonego, i nie można go niczym zastąpić” (DA 16). Do realizacji tego rodzaju apostołstwa są wezwani i zobowiązani w Kościele wszyscy katolicy, a szczególnie ci, którzy nie mają sposobności lub możliwości zaangażować się w działalność apostołską zrzeszeń chrześcijańskich.

Apostołstwo świeckich indywidualne jest realizowane w Kościele od początku, głównie przez przykład życia chrześcijańskiego¹⁰, propagowanie prawd wiary i moralności chrześcijańskiej, a także przez modlitwę i ofiarę za zbawienie wszystkich ludzi. Walorem tej formy apostołstwa jest jego stałość i powszechny zasięg¹¹. Według adhortacji

---

¹⁰ Papież Paweł VI zwrócił uwagę na to, że w apostołstwie indywidualnym ważniejsze od konkretnych czynów apostołskich jest świadectwo życia chrześcijańskiego: „w Kościele za pierwszy środek ewangelizowania należy uważać świadectwo życia prawdziwie i ściśle chrześcijańskiego, które trwa w nierozłącznej wspólnocie z Bogiem, a zarazem w nieograniczonej gorącości ducha poświęcenia się dla innych. (...) człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami” (EN 41).

¹¹ PRZYGODA. *Apostołstwo świeckich*. s. 74.

apostolskiej *Christifideles laici* w apostołstwie indywidualnym zawarte są „ogromne bogactwa, które należy odkryć, ażeby wzrosły misyjne energie świeckich” (ChL 28). Katolicy świeccy, dzieląc z innymi warunki życia, pracy zawodowej, wypoczynku oraz wielorakich form spędzania wolnego czasu, mogą bezpośrednio docierać z przesłaniem Ewangelii do swoich sąsiadów, przyjaciół i kolegów.

Apostolstwo indywidualne katolików świeckich polega w zasadzie na realizacji potrójnej misji Chrystusa w sposób i w stylu adekwatnym do powołania i pozycji świeckich w Kościele¹². Świeccy są powołani do urzeczywistniania powszechnego kapłaństwa wiernych. Sobór Watykański II wskazuje na dwa integralnie ze sobą związane elementy kapłaństwa wiernych: uczestnictwo w sakramentach świętych oraz całkowite oddanie swojej egzystencji Bogu (KK 11). W konsekwencji przyjęcia chrztu nic w życiu chrześcijanina nie powinno się wymykać spod wpływu Chrystusa. Ma w czynach miłości Boga i ludzi potwierdzać jedność z Najwyższym Kapłanem. Chrześcijanie realizują uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa, gdy z Nim, w Nim i przez Niego składają „ciała swoje na ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną” (Rz 12, 1), a „wszystkie ich uczynki, modlitwy i apostolskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, (...) stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa” (KK 34).

Apostolat indywidualny jest realizowany przez uczestnictwo świeckich w funkcji nauczycielskiej. Współczesne nauczanie Kościoła wskazuje trzy komplementarne sposoby realizacji funkcji profetycznej przez ludzi świeckich: świadectwo życia, głoszenie Ewangelii i charyzmaty dane ku zbudowaniu wspólnoty. Świadectwo życia chrześcijańskiego przyczynia się do postępu ewangelizacji Kościoła oraz do odnowy świata w duchu Chrystusowym. Jest wiele miejsc i okoliczności, w których tylko dzięki ludziom świeckim orędzie Ewangelii i przesłanie Kościoła może docierać do ludzi poszukujących Boga prawdziwego (zob. KK 33). Przez świadectwo wiary świeckich Kościół nawiązuje zbawczy dialog z ludźmi nie znającymi Chrystusa. Obok świadectwa życia potrzebne jest także świadectwo słowa (DA 16). Dotyczy to sytuacji, kiedy milczenie byłoby równoznaczne z zaparciem się wiary oraz, gdy w grę wchodzi sprawa wiecznego zbawienia bliźnich. Szczególną rolę w ewangelizacji pełni rodzina chrześcijańska,

---

¹² *Tamże*, s. 72.

która powinna być szkołą pobożności i miejscem pierwszych czynów apostołskich. Małżonkowie są powołani do świadectwa wiary i miłości chrześcijańskiej wobec siebie nawzajem, swoich dzieci i innych rodzin (KK 35).

Katolikom świeckim przysługuje także udział w funkcji królewskiej Kościoła. Chrystus przez służbę ludziom i posłuszeństwo Ojcu aż do śmierci wszedł do chwały swego królestwa. Dlatego również Jego uczniowie powinni osiąść „stan królewskiej wolności przez zaparcie się siebie i życie święte” (KK 36). Chrześcijańska królewskość polega na duchowej walce, mającej na celu pokonanie w sobie królestwa grzechu. Katolicy świeccy są wezwani także do tego, aby miłością i służbą przywracać stworzeniu jego pierwotną wartość (ChL 14), a ludzką kulturę przepajać wartościami chrześcijańskimi. Przez modlitwę, styl życia, braterskie upomnienie, katolicy mają prowadzić innych do łączności z Chrystusem w Kościele. Świadectwo miłości i braterstwa stanowi ważny wymiar apostołstwa świeckich, ponieważ jest zwyczajną formą przepojenia duchem chrześcijańskim porządku doczesnego (zob. DA 2; ChL 41).

Powołanie apostołskie zobowiązuje katolików świeckich do aktywnego zaangażowania się w budowanie cywilizacji miłości. Uczeń Chrystusa nie tylko sam ma dążyć do doskonałości, ale swoim przykładem ma zachęcać do niej innych. Ścisły związek ucznia z Boskim Mistrzem, jaki umożliwia przynależność do wspólnoty Kościoła, zapewnia dostęp do najczystszej źródła Bożej miłości, do Eucharystii. Czerpiący z tego źródła nie może brać tylko dla siebie. Przez modlitwę, słowo zachęty lub napomnienia, przez styl życia chrześcijańskiego ma zachęcać i prowadzić innych do pełnej łączności z Chrystusem w Kościele.

Celem apostołstwa indywidualnego katolików świeckich jest przenikanie swego środowiska życia, pracy zawodowej, rozrywki, grup sąsiedzkich i koleżeńskich duchem chrześcijańskim. Można to czynić poprzez głoszenie Ewangelii słowem i świadectwo życia uporządkowanego przez wartości chrześcijańskie. Szczególnie w świadectwie miłości ujawnia się wewnętrzna siła oddziaływania apostołskiego. Dlatego chrześcijanin nie powinien uciekać od świata i jego problemów, ale raczej rozwijać swoje relacje ze światem, wychodzić naprzeciw potrzebom ludzi oraz angażować się w wielorakie formy apostołatu społecznego¹³.

¹³ Zob. M. FIAŁKOWSKI, J. WAL, B. DROŻDŹ [i in.]. *Apostołat społeczny katolików świeckich*. W: *Teologia pastoralna*. s. 507-598.

3. FORMY APOSTOLSTWA ZRZESZONEGO ŚWIECKICH

Katolicy świeccy mogą realizować swoje posłannictwo w Kościele i świecie również w formie apostołstwa zrzeszonego, które lepiej wyraża wspólnotową naturę Kościoła, a w społeczeństwach zsekularyzowanych zapewnia wyższą skuteczność (ChL 29). Apostołstwo zrzeszone świeckich znajduje swoją podstawę we wspólnotowej i misyjnej naturze Kościoła, którego katolicy świeccy stanowią integralną część. Pod zwierzchnictwem biskupów Kościół realizuje odwieczny plan Boga Ojca w zjednoczeniu z Chrystusem i w mocy Ducha Świętego (KK 4). Kościół wypełnia zbawczą wolę Boga, któremu spodobało się „uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, lecz we wspólnocie” (KK 9). Jako wybrany Lud Boży wszyscy wierni stanowią jedno ciało w Chrystusie. Dlatego w Kościele nie powinno być podziałów ze względu na rasę, przynależność narodową, stan społeczny albo płeć (KK 32). W tajemnicy Kościoła-Komunii objawia się tożsamość katolików świeckich oraz ich posłannictwo w Kościele i świecie (ChL 8). W kościelnej wspólnocie współistnieją wielorakie ale zarazem komplementarne powołania i zadania. Duch Święty stanowi zasadę jedności w tej różnorodności i bogactwie życia eklezjalnego (zob. ChL 20).

Zjawisko zrzeszania się wiernych jest znane od dawna w Kościele, o czym świadczy wielość bractw, stowarzyszeń, sodalicyj i trzecich zakonów prowadzących działalność już w epoce średniowiecza. Do znacznego rozwoju zrzeszeń kościelnych przyczynił się Sobór Watykański II, który w apostołstwie zespołowym dostrzegał szczególnie przejaw wspólnotowego charakteru Kościoła (KK 9). Apostołstwo świeckich w formie zrzeszonej jest realizowane przede wszystkim przez stowarzyszenia wiernych, grupy religijne, wspólnoty i ruchy kościelne.

Stowarzyszenia wiernych to dobrowolne i trwałe zrzeszenia osób samodzielnie określające swój program i strukturę dla realizacji wspólnych celów kościelnych, czyli uczestnictwa w misji Chrystusa w Kościele i świecie. *Kodeks Prawa Kanonicznego* wymienia następujące cele stowarzyszeń: osiągnięcie doskonalszego życia chrześcijańskiego, rozwój kultu publicznego, rozwój doktryny chrześcijańskiej, ewangelizacja, dzieła pobożne oraz działalność charytatywna (kan. 298 § 1). Rozróżnia się stowarzyszenia chrześcijańskie publiczne i prywatne¹⁴.

¹⁴ Zob. M. SITARZ, *Stowarzyszenia wiernych*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 815-817.

Grupy religijne to zespolone, homogeniczne, liczące od kilku do kilkudziesięciu członków wspólnoty wiary i życia, powstające na bazie naturalnych grup sąsiedzkich lub w wyniku podziału parafii na mniejsze grupy, w celu wymiany poglądów, pogłębienia życia religijnego, a szczególnie znajomości Pisma św., oraz prowadzenia działalności apostołskiej. Grupy religijne charakteryzują się spontanicznością przynależenia, silnym poczuciem wolności, wzajemnym szacunkiem i współodpowiedzialnością w dążeniu do określonych celów. Ważną rolę w każdej grupie pełni lider. Rozróżnia się grupy religijne pierwotne i wtórne¹⁵.

Wspólnota religijna to mała grupa religijna oparta na stycznościach bezpośrednich, osobistych, o wysokim stopniu zaangażowania emocjonalnego i wysokim stopniu identyfikacji. Wspólnoty nie mają statutów i zazwyczaj nie czekają na oficjalne zatwierdzenie władzy kościelnej. We wspólnocie istotne jest doświadczenie braterstwa, jedność w zakresie wyznawanego systemu wartości oraz wspólne wykonywanie zadań¹⁶.

Ruch kościelny oznacza spontaniczne zrzeczenie osób wokół idei, która zrodziła się wskutek osobistego doświadczenia duchowego charyzmatycznej jednostki, zwykle późniejszego lidera ruchu. Decydującą rolę w powstaniu i rozwoju ruchów kościelnych przypisuje się Duchowi Świętemu. Przynależący do ruchu charakteryzują się nową świadomością religijną i społeczną, radykalizmem ewangelicznym, twórczym dynamizmem i elastycznością, dzięki której ruch zawsze zdolny jest przystosować się do nowych warunków miejsca i czasu bez utraty swojej tożsamości¹⁷.

Zadaniem duszpasterzy i świeckich liderów zrzeczeń kościelnych jest troska o zachowanie ich jedności z Kościołem lokalnym i powszechnym. W praktyce duszpasterskiej oznacza to zastosowanie wypracowanych na Synodzie Biskupów w 1987 r. i zamieszczonych w adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* kryteriów kościelnego charakteru zrzeczeń laikatu (zob. ChL 30).

---

¹⁵ Zob. W. PIWOWARSKI. *Grupa religijna*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 6. Red. J. Walakus [i in.]. Lublin 1993 k. 220-221; A. PIETRZAK. *Grupy podstawowe*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 273-275.

¹⁶ Zob. M. KALINOWSKI. *Zrzeczenia kościelne*. W: *Leksykon teologii fundamentalnej*. Red. M. Rusecki [i in.]. Lublin-Kraków 2002 s. 1396-1399; P. SKIBA. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych*. Lublin 2006 s. 26.

¹⁷ Zob. J. RATZINGER. *Ruchy kościelne i ich teologiczne miejsce*. „Communio” 19:1999 nr 6 s. 78-102; P. J. CORDES. *Znaki nadziei. Ruchy i nowe rzeczywistości w życiu Kościoła w wigilię Jubileuszu*. Częstochowa 1998.

Kryteria eklezjalności zrzeszeń laikatu można podzielić na trzy grupy¹⁸. Pierwszą grupę stanowią kryteria wynikające z eklezjologii komunii. Najpierw wymienia się kryterium dążenia do świętości, polegającej na osiągnięciu pełni życia chrześcijańskiego i doskonałej miłości. Drugim jest kryterium strzeżenia i przekazywania pełni depozytu wiary, zgodnie z autentyczną interpretacją Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Trzecim jest kryterium dążenia do jedności świeckich z hierarchią, innymi zrzeszeniami laikatu oraz jedności we wspólnocie parafialnej i diecezji.

Drugą grupę stanowią kryteria wynikające z misyjnej natury Kościoła. Pierwszym z nich jest duch ewangelizacji. Każde zrzeszenie laikatu powinno uczestniczyć w misyjnej świadomości Kościoła, wyrażającej się w poczuciu odpowiedzialności za rozwój Kościoła i za zbawienie świata. Drugim kryterium jest służba na rzecz godności i praw człowieka. Może ona być realizowana na wielu płaszczyznach: jako służba rodzinie, udział w działalności politycznej – przy założeniu, że grupa eklezjalna nie utożsamia się z żadnym systemem lub partią polityczną – oraz jako udział w życiu społeczno-gospodarczym, ekologii i kulturze. Trzecim kryterium jest solidarność zrzeszeń laikatu z ludźmi doświadczającymi cierpienia (KK 41; zob. EN 27).

Trzecią grupę kryteriów eklezjalności zrzeszeń katolików świeckich stanowią kryteria zgodności zakładanych celów apostołskich z praktyką. Należy do nich kryterium umiłowania modlitwy, kontemplacji, życia liturgicznego i sakramentalnego, zaangażowanie w dziedzinie katechezy i wychowania chrześcijańskiego, działalność na rzecz wzrostu powołań do małżeństwa, życia konsekrowanego i kapłaństwa. Do tej grupy zalicza się także pobudzanie do chrześcijańskiej obecności w różnych środowiskach społecznych, udział w animacji dzieł charytatywnych, kulturalnych i duchowych, a także nawrócenie na drogę chrześcijańskiego życia oraz powrót do ewangelicznego ubóstwa. Praktycznym kryterium jest także gotowość uczestnictwa w przedsięwzięciach Kościoła w zakresie lokalnym, krajowym i międzynarodowym (ChL 30).

---

¹⁸ Zob. M. ŁASZCZYK. *Eklezjalność współczesnych stowarzyszeń katolików świeckich i ruchów religijnych w Polsce*. Lublin 1992 [mps rozprawy doktorskiej Archiwum KUL]; TENŻE. *Zagrożenia i szanse rozwoju stowarzyszeń i ruchów religijnych w Kościele*. „Roczniki Teologiczne” 38-39:1991-1992 z. 6 s. 244-255.

4. KIERUNKI ODNOWY APOSTOLSTWA INDYWIDUALNEGO I ZRZESZONEGO W POLSCE

Po ogłoszeniu adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* w Polsce rozpoczęła się głęboka transformacja społeczno-ustrojowa, wywołana wielkim przełomem roku 1989. Równoległe do transformacji w sferze polityczno-gospodarczej i prawnej trwa zainicjowany jeszcze wcześniej proces przemian społecznych o charakterze społeczno-kulturowym i religijnym. O ile przemiany ustrojowe tracą ostatnio swą dynamikę i w zasadzie dobiegają końca, przemiany w sferze kultury, obyczajowości i religijności Polaków jeszcze się nasiliły wraz z wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. i do strefy Schengen w 2008 r. Większa mobilność Polaków, spowodowana głównie poszukiwaniem pracy na Zachodzie, sprawia, że przenoszone są do Polski wzorce zachowań i style życia obce wartościom chrześcijańskim. Hamowany przez dłuższy czas z powodu systemu komunistycznego proces pluralizmu społeczno-kulturowego przybrał w Polsce w ostatnim dwudziestoleciu znaczącego przyspieszenia. To wszystko sprawia, że dzisiaj mamy do czynienia z zupełnie innym światem, w którym wierni świeccy mają być „solą i zaczynem”, niż to miało miejsce w okresie schyłkowego PRL-u.

Do zintensyfikowania indywidualnego apostołstwa świeckich w Polsce konieczna jest ich permanentna formacja. Celem formacji apostołskiej świeckich jest odkrywanie ich posłannictwa w Kościele i świecie oraz przygotowanie do jego realizacji. Powyższy cel może być osiągnięty poprzez integralną formację świeckich, obejmującą kształtowanie wartości ludzkich, rozwijanie inkarnacyjnej duchowości oraz przygotowanie doktrynalne do apostołstwa, zwłaszcza przez poznanie katolickiej nauki społecznej (ChL 60). Formacja świeckich powinna doprowadzić do ukształtowania w nich dojrzałej osobowości, wiary opartej na więziach z osobami Trójcy Świętej oraz poczucia odpowiedzialności za zbawienie swoje i innych ludzi¹⁹.

Istotne w formacji apostołskiej jest wychowanie świeckich do jedności życia we wspólnocie Kościoła i społeczeństwie (ChL 59). Sobór Watykański II piętnuje rozłam między wiarą wyznawaną a życiem

---

¹⁹ PRZYGODA. *Apostolstwo świeckich*. s. 75-76.

codziennym (KDK 43). Dlatego katolikom świeckim należy przypominać, że świeckie obszary ich życia, pracy zawodowej, działalności politycznej, rozrywki, kultury są okazją przewidzianą przez Bożą Opatrzność do ćwiczenia się w wierze, nadziei i miłości (zob. DA 4). Dlatego formacja nie może być ograniczona do zdobycia gruntownej wiedzy o świecie współczesnym, lecz powinna zmierzać do wyrobienia w katolikach umiejętności braterskiego współżycia i współpracy, a także nawiązywania dialogu (DA 29).

Kościół w Polsce powinien zintensyfikować swoją troskę o rozwój ruchów i stowarzyszeń wiernych, gdyż zapełniają one próżnię społeczną istniejącą pomiędzy przywódcami religijnymi a społecznością przeciętnych katolików²⁰. Przyczyniają się one do rozwoju życia chrześcijańskiego, pogłębienia wiedzy religijnej i duchowości katolików oraz wspierają ich w formacji sumień i przekonań moralnych. Zrzeszenia pomagają katolikom świeckim odkrywać ich powołanie oraz dodają odwagi w realizacji apostołatu w życiu społecznym. W Polsce przede wszystkim dzięki zrzeszeniom katolików świeckich parafie nie są wyłącznie agencjami usług religijnych, ale dynamicznymi wspólnotami życia chrześcijańskiego. Ruchy, grupy apostołskie i stowarzyszenia chrześcijańskie mają także coraz większy wpływ na życie społeczno-gospodarcze i polityczne. Członkowie zrzeszeń są obecni w mediach, zabierają głos w ważnych debatach społecznych, np. na temat aborcji, związków homoseksualnych, systemu wychowania dzieci i młodzieży.

Rozwój zrzeszeń katolików świeckich, a także ich coraz wyższa świadomość współodpowiedzialności za Kościół może niekiedy stać się źródłem problemów i napięć we wspólnocie Kościoła. Rozwój demokracji i samorządu w Polsce po 1989 r. może skłonić niektórych świeckich do żądania podobnych możliwości uczestnictwa w podejmowaniu decyzji kościelnych. Ponadto pluralizm zrzeszeń katolików świeckich oraz ich relacja do hierarchii i osób konsekrowanych obojga płci może zrodzić napięcia w zakresie utrzymania bezcennej jedności Kościoła. Dlatego konieczne jest ciągle przypomnianie o współdziałaniu i współodpowiedzialności za jedność Kościoła trzech stanów życia chrześcijańskiego: duchowieństwa, zakonników i świeckich. Dokument *Instrumentum laboris* Synodu Biskupów z 1987 r. wskazuje na „swoiste krążenie komunii, które stanowi podstawę stosunku trzech stanów życia

---

²⁰ W. PRZYGODA, *Apostolat świeckich w Polsce w czterdzieści lat po Soborze Watykańskim II*, „Teologia praktyczna” 7:2006 s. 54.

w celu wzajemnego budowania się i odpowiedzialności wzajemnej”²¹. Zwornikiem jedności wszystkich stanów w Kościele jest powszechne powołanie do świętości. Dlatego wszędzie tam, gdzie rodzą się napięcia na płaszczyźnie jedności wspólnoty eklezjalnej, należy przypominać zarówno świeckim, jak zakonnikom i duchownym, że struktura hierarchiczna Kościoła jest podporządkowana świętości jego członków, bo „najwięksi w Królestwie niebieskim nie są kapłani, lecz święci”²². Toteż jedynym charyzmatem, którego warto pragnąć nie jest kapłaństwo, lecz miłość (1Kor 13).

Podstawowym środowiskiem życia eklezjalnego jest parafia, w której różne formy apostołstwa zrzeszonego świeckich powinny znajdować aprobatę i szczególne warunki rozwoju. Sobór Watykański II zachęcił katolików świeckich, aby rozwijali wieloraką działalność apostołską „w ścisłej jedności ze swymi kapłanami, przedkładając wspólnocie kościelnej problemy własne i świata oraz sprawy dotyczące zbawienia, celem wspólnego ich omówienia i rozwiązania” (DA 10). Podczas wizyty *ad limina Apostolorum* w 2005 r. Benedykt XVI zachęcał polskich biskupów do troski o parafię, by stanowiła ona „wspólnotę kościelną”, a nawet „kościelną rodzinę”²³. Papież wyraził przy tym przekonanie, że nie da się osiągnąć tego celu bez aktywnego udziału świeckich, których zachęcał do uczestnictwa w różnych formach apostołstwa zrzeszonego, a szczególnie do zaangażowania w pracę parafialnych rad duszpasterskich i ekonomicznych. Benedykt XVI podkreślił ponadto konieczność żywego kontaktu duszpasterzy ze wszystkimi grupami apostołskimi działającymi w parafii. Zdaniem papieża grupy te nie powinny ze sobą rywalizować, ale uzupełniać się w realizacji różnych zadań apostołskich. Ważną rolę przypisał Benedykt XVI liderom grup apostołskich, którzy powinni pamiętać, że grupy „działając na terenie i we wspólnocie parafialnej, są wezwane do realizacji wspólnego programu duszpasterskiego, pod kierunkiem odpowiedzialnych duszpasterzy”²⁴.

²¹ Dokument *Instrumentum laboris* (Synod Biskupów 1987). W: *Powołanie i posłannictwo*. s. 77 (33).

²² KONGREGACJA NAUKI WIARY. *Deklaracja o dopuszczeniu kobiet do kapłaństwa urzędowego*. *Inter insigniores* (15 X 1976). W: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*. Tarnów 1995 s. 122.

²³ BENEDYKT XVI. *Apostołstwo wiernych świeckich w Kościele*. *Przemówienie do III grupy biskupów polskich* (17 XII 2005). „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 2 s. 35.

²⁴ *Tamże*. Zob. T. Ożóg. *Animator*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. s. 44-46.

***

Niezmiennym celem apostołstwa katolików świeckich jest odnowa człowieka i świata jako środowiska życia człowieka. Chodzi przede wszystkim o odnowę moralną i duchową, tak bardzo potrzebną zwłaszcza społeczeństwu Europy, gdyż – jak pisał Jan Paweł II – „europejska kultura sprawia wrażenie milczącej apostazji człowieka sytego, który żyje tak, jakby Bóg nie istniał” (EiE 9). Wprawdzie cel odnowy człowieka i świata mają realizować również biskupi, księża diecezjalni i zakonnicy, to jednak rola katolików świeckich w tym dziele jest niezastąpiona. Swoje zdania apostołskie mogą realizować katolicy świeccy poprzez osobiste świadectwo życia chrześcijańskiego, ale także w sposób zorganizowany i zrzeszony, co jest konieczne do oddziaływania na mentalność ogółu społeczeństwa (DA 18). Problemem znacznej części polskiego laikatu jest bierność, która – jak podkreślił Jan Paweł II – „zawsze była postawą nie do przyjęcia, dziś bardziej jeszcze staje się winą” (ChL 3). Kościołowi w Polsce potrzebna jest zatem wzmożona działalność duszpasterska mająca na celu aktywizację świeckich do podejmowania rozlicznych zadań apostołskich tak w życiu publicznym, jak i w życiu wewnątrzkościelnym. Elita polskiego laikatu umiejscowiła się w ruchach, wspólnotach, stowarzyszeniach i grupach religijnych. Zadaniem duszpasterzy wobec tej części zaangażowanego w apostołat laikatu jest troska o zachowanie jedności zrzeszeń z hierarchią Kościoła. Zdaniem Benedykta XVI zrzeszenia nie mogą istnieć „obok” powszechnej wspólnoty Kościoła, dlatego „do zadań biskupa diecezji należy utrzymywanie z nimi żywych kontaktów, zachęcanie by działały zgodnie z kościelnie rozeznaczonym charyzmatem, ale by równocześnie strzegły się przed zamykaniem na otaczającą je rzeczywistość”²⁵.

---

²⁵ BENEDIKT XVI, *Apostolstwo wiernych świeckich w Kościele*, s. 36.

APOSTOLIC ACTIVITY FORMS OF THE SECULAR CATHOLIC

REFLECTION ON 20TH ANNIVERSARY OF PUBLISHING*CHRISTIFIDELES LAICI*

S u m m a r y

20th anniversary of apostolic exhortation *Christifideles laici* published by John Paul II is a good opportunity to take up reflection on forms of apostleship of the secular in the Church and in the world. There are two basic forms of the apostleship: individual and organized. A problem of significant part of the Polish laity is a passivity which – as John Paul II emphasized – „has always been an attitude not to be accepted, today it becomes more a guilt” (ChL 3). The Church in Poland needs increased pastoral activity being aimed at activating the secular to take numerous apostolic tasks both in public life and in life inside the Church. Important task of the Church in Poland with reference to Christian associations is a concern for their unity with common community of the Church.

Thum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: adhortacja apostolska *Christifideles laici*, katolicy świeccy, apostołstwo indywidualne, apostołstwo zrzeszone, teologia apostołstwa

Key words: apostolic exhortation *Christifideles laici*, the secular Catholic, individual apostleship, organized apostleship, theology of apostleship